

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАРТИНЮК ІРИНА ВАСИЛІВНА

УДК 336.02:330.15(477)

**ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ
ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеському національному економічному університеті Міністерства освіти та науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Дубовик Ольга Юхимівна,
Одеський національний економічний університет,
доцент кафедри фінансів

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Десятнюк Оксана Миронівна,
Тернопільський національний економічний
університет Міністерства освіти і науки України,
директор навчально-наукового інституту
інноваційних освітніх технологій

кандидат економічних наук, доцент
Крючкова Наталія Михайлівна,
Одеський національний університет імені
І.І. Мечникова,
доцент кафедри економічної теорії та історії
економічної думки

Захист відбудеться 6 березня 2015 року о 15 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.055.01 у Одеському національному економічному університеті за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 217.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського національного економічного університету за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 211.

Автореферат розісланий 3 лютого 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. О. Данилівна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Стійкий та збалансований розвиток країни можливий лише за умов покращення економічних, соціальних та екологічних чинників. Проблеми екології, які активно обговорюються на світових економічних форумах, повною мірою стосуються й економіки України. Протягом останніх десяти років Україна щорічно отримує економічні збитки від погіршення екологічної ситуації у розмірі 6-21 % від ВВП.

Вирішення екологічних проблем знаходиться не тільки в площині покращення системи фінансування охорони навколишнього природного середовища, але й потребує поглиблення теоретичних та методичних засад формування фінансової політики та її механізму в сфері використання природно-ресурсного потенціалу (ПРП). Податкова політика, як складова фінансової політики, виступає важливим інструментом стратегічного розвитку держави. Проте, цей інструмент на сьогоднішній день в Україні не повною мірою реалізує закладені у нього можливості. Це зумовлює необхідність розвинення теоретичних положень формування та реалізації податкової політики в сфері використання ПРП; обґрунтування методологічних підходів її дослідження.

Методологічні та методичні підходи до визначення природно-ресурсних платежів та можливості запровадження екоподаткової реформи висвітлені в роботах таких зарубіжних авторів, як Б. Боскет, В. Джагер, А. Корнер, Р. Патюелія, Д. Пірсу, Г. Таллок та вітчизняних авторів: О. Веклич, І. Драган, В. Мандзик, О. Маслюківська, І. Назаркевич, Т. Шульга та ін.

Питанням особливостей реалізації податкової політики, зокрема в сфері використання ПРП, присвячені праці вітчизняних науковців: Й. Бескида, О. Десятнюк, О. Дубовик, А. Крисоватого, Н. Крючкової, В. Кудряшова, І. Лютого, В. Опаріна, А. Соколовської, О. Чумакової, В. Федосова, С. Юрія та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових напрацювань у цьому напрямку, існує низка питань, які потребують подальшого дослідження, а саме: поглиблення теоретичних засад податкової політики в сфері використання ПРП; розвинення понятійного апарату дослідження; виявлення основних напрямів упровадження екоподаткової реформи в розвинених країнах; удосконалення методичних підходів до оцінювання ефективності податкової політики в сфері використання ПРП; дослідження фінансування еколого-економічного розвитку країни за рахунок надходжень від природно-ресурсних платежів; обґрунтування методичних підходів при встановленні природно-ресурсних платежів.

Сформульовані проблеми, їхня актуальність обумовили вибір теми дисертаційного дослідження, його мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Одеського національного економічного університету. Певні положення дисертаційної роботи використано в розробці науково-дослідних тем кафедри фінансів Одеського національного економічного університету «Бюджетна система України: аналіз стану і основні напрямки удосконалення бюджетних відносин в умовах макроекономічного розвитку» (номер державної реєстрації 0107U011415) та

«Трансформаційні процеси у податковій системі України» (номер державної реєстрації 0112U007707). У межах цих тем автором запропоновано стратегію та тактику податкової політики в сфері використання ПРП України; методичний підхід до оцінювання фіскальної ефективності податкової політики в сфері використання ПРП; проведено оцінювання фіскальної ефективності податкової політики в сфері використання ПРП України.

У рамках прикладної роботи «Фінансові важелі розвитку Одеського регіону в контексті економічних реформ» (номер державної реєстрації 0113U000668) автором запропоновано основні напрямки вдосконалення податкової політики України з орієнтацією на стадії природно-продуктової вертикалі. Виконане дослідження також є складовою прикладної роботи «Оцінка фінансового потенціалу розвитку суб'єкта господарювання» (номер державної реєстрації 0114U006071). Особистий внесок автора полягає в удосконаленні методики розрахунку плати за землю з метою об'єктивного оцінювання наслідків господарювання.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розв'язання теоретичних положень та розробка науково-практичних рекомендацій щодо вдосконалення податкової політики в сфері використання ПРП України.

Для досягнення поставленої мети в дисертаційній роботі сформульовано наступні завдання:

- визначити особливості формування та реалізації податкової політики в сфері використання ПРП;
- дослідити основні напрямки податкової політики в сфері використання ПРП у розвинених країнах з метою імплементації зарубіжного досвіду;
- проаналізувати методичні підходи до оцінювання ефективності податкової політики в сфері використання ПРП;
- здійснити оцінку фіскальної ефективності податкової політики в сфері використання ПРП України;
- дослідити ефективність податкової політики України за екологічною складовою;
- виявити основні тенденції фінансування еколого-економічного розвитку країни за рахунок надходжень від природно-ресурсних платежів;
- сформулювати напрямки вдосконалення податкової політики в сфері використання ПРП України;
- обґрунтувати необхідність використання рентного підходу до формування природно-ресурсних платежів як основи ефективної податкової політики в сфері використання ПРП;
- запропонувати науково-методичний підхід до прогнозування рівня ефективності податкової політики в сфері використання ПРП.

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації податкової політики в сфері використання ПРП.

Предметом дослідження є теоретичні засади та методичні положення щодо реалізації податкової політики в сфері використання ПРП в Україні.

Методи дослідження. Основою здійснення дисертаційного дослідження стали теоретичні положення загальної економічної теорії, теорії фінансів та теорії податків.

У роботі використані наступні методи дослідження: аналіз та синтез, метод логічного узагальнення (при дослідженні теоретичних основ податкової політики в сфері використання ПРП, вітчизняного та зарубіжного досвіду реалізації податкової політики в сфері використання ПРП); методи порівняльного, статистичного, вертикального та горизонтального аналізу (при здійсненні оцінювання ефективності реалізації податкової політики в сфері використання ПРП та дослідженні фінансування еколого-економічного розвитку країни за рахунок надходжень від природно-ресурсних платежів); метод спостереження, узагальнення та графічного аналізу даних (для детального зображення основних тенденцій реалізації податкової політики в сфері використання ПРП України); метод імітаційного моделювання (для побудови моделей, які дозволяють спрогнозувати надходження екологічного податку до бюджету у разі застосування науково-методичного підходу з використанням системи підвищуючих коефіцієнтів); методи економіко-математичного моделювання (при виявленні впливу на надходження природно-ресурсних платежів певних факторів та прогнозуванні рівня ефективності податкової політики).

Інформаційною основою дисертаційного дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних науковців з питань оподаткування сфери використання ПРП, законодавчі та нормативні документи з питань оподаткування, періодичні видання, дані Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Державної фіскальної служби України, Міністерства фінансів України, Міжнародних організацій, Інтернет-видань.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні теоретичні та практичні результати дисертаційної роботи, що визначають її наукову новизну, полягають у наступному:

удосконалено:

- науково-методичний підхід до оцінювання рівня екологічної безпеки країни, що передбачає необхідність коригування ВВП, створеного в певних галузях економіки, з урахуванням екологічної складової. На відміну від існуючого, такий підхід дозволяє при оцінюванні рівня екологічної безпеки враховувати тільки ті галузі, які найбільше впливають на екологічну безпеку країни;

- порядок розподілу між бюджетами надходжень від природно-ресурсних платежів, а саме: закріплення за місцевими бюджетами від 70 % до 100 % таких надходжень. На відміну від існуючого, це сприятиме розширенню повноважень місцевих органів влади у природоохоронній діяльності та підвищенню ефективності використання таких надходжень;

- наукові положення щодо використання рентного підходу як основи розрахунку природно-ресурсних платежів, що, на відміну від існуючих, дозволяють враховувати специфіку використання природних ресурсів та характер забруднення навколишнього природного середовища;

- науково-методичний підхід до оцінювання ефективності податкової політики в сфері використання ПРП за екологічною складовою, який, на відміну від існуючих, дозволяє здійснити узагальнене оцінювання ефективності податкової політики за запропонованою системою показників. Її використання дає можливість визначити вплив низки факторів на ефективність податкової політики за

екологічною складовою та здійснити прогнозування наслідків удосконалення податкової політики в сфері використання ПРП;

набуло подальшого розвитку:

- понятійний апарат дослідження, а саме, уточнені поняття «податкова політика в сфері використання ПРП», під якою розуміємо діяльність органів державної та місцевої влади, пов'язану з нормативно-правовим встановленням та адмініструванням податків і зборів в сфері використання ПРП та формуванням цільових фондів, необхідних для здійснення природоохоронних заходів; «фіскальна ефективність податкової політики», що передбачає забезпечення здатності податкової системи генерувати економічні ефекти, пов'язані з нарахуванням, сплатою, адмініструванням податків та зборів у довгостроковому періоді. Таке тлумачення даних понять сприяє розвиненню теоретичних положень формування та реалізації податкової політики в сфері використання ПРП;

- принципи формування податкової політики, а саме: запропоновано введення принципу екологічної ефективності, який означає, що податкова система повинна забезпечувати надходження природно-ресурсних платежів у достатньому розмірі для фінансування заходів з охорони та відтворення ПРП та підвищувати рівень екологічної безпеки. Таке підвищення виявляється у зменшенні небезпечного екологічного тиску на навколишнє природне середовище та населення країни;

- напрямки податкової політики в сфері використання ПРП, які пов'язані зі стадіями природно-продуктової вертикалі. Зокрема, передбачено введення утилізаційного збору для неекологічних товарів та податкових пільг для підприємств, що здійснюють збір відходів. Такий підхід спрямований на виявлення та усунення недоліків у податковій політиці й сприяє розвитку екологічно спрямованих видів діяльності;

- порядок застосування утилізаційного збору. Пропонується автоматичне застосування утилізаційного збору для товарів, які можуть бути визнані неекологічними за результатами проведення державної екологічної експертизи.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дисертаційного дослідження мають теоретичне та практичне значення для вдосконалення податкової політики в сфері використання ПРП України з метою забезпечення стійкого та збалансованого розвитку країни та можуть бути використані при розробці нормативно-правових актів, у роботі Державної фіскальної служби, науково-дослідними установами.

Основні практичні результати та рекомендації були впроваджені у роботу: Державної податкової інспекції в Овідіопольському районі Головного управління Міндоходів в Одеській області (довідка № 751/М/15-21-04-019 від 27.10.2014 р.) – щодо введення утилізаційного збору для неекологічних товарів; Департаменту фінансів Одеської міської ради (довідка № 2034 від 27.11.2014 р.) – щодо порядку розподілу надходжень від природно-ресурсних платежів між бюджетами різних рівнів; Державної інспекції сільського господарства в Одеській області (довідка № 11-13/11/4507 від 10.10.2014 р.) – щодо введення в розрахунок плати за землю коефіцієнту, який враховує вид сільськогосподарської культури та наявність добрив; Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України (довідка № 27/374 від 17.10.2014 р.) – щодо надання

податкових пільг для підприємств та організацій, що здійснюватимуть збір відпрацьованих неекологічних товарів.

Певні положення дисертаційного дослідження впроваджено в навчальний процес Одеського національного економічного університету при викладанні дисциплін «Податкова система», «Податковий менеджмент», «Оподаткування» та «Податкове планування» (довідка № 01-17/1846 від 27.11.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною науковою працею з проблем підвищення ефективності податкової політики в сфері використання ПРП. Наукові розробки, положення, ідеї та підходи, які викладено у роботі, належать особисто автору. Наукові праці, які написані у співавторстві, використані в роботі лише в тому аспекті, що відображає власні дослідження здобувача.

Апробація результатів дослідження. Основні здобутки та результати дисертаційного дослідження обговорювалися на таких конференціях: VII Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених, аспірантів і студентів «Актуальні проблеми фінансової системи України» (м. Черкаси, 2010 р.), Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво» (м. Луцьк, 2011 р.), V Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна економічна теорія та пошук ефективних механізмів господарювання» (м. Сімферополь, 2012 р.), Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Формування та реалізація пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку регіонів в умовах реформування системи державних фінансів» (м. Дніпропетровськ, 2012 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Освіта та економіка: у пошуках діалогу» (м. Одеса, 2012 р.), Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Стан та перспективи розвитку сучасних економічних систем регіону: теорія та практика» (м. Маріуполь, 2013 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Адміністративно-правове регулювання суспільних відносин в умовах адаптації позитивного досвіду Європейського Союзу» (м. Донецьк, 2013 р.), Міжнародній науковій Інтернет-конференції економічного спрямування «Розвиток економіки у XXI столітті: теоретичні та практичні аспекти досліджень» (м. Тернопіль, 2013 р.), XI Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації» (м. Тернопіль, 2014 р.), Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції молодих вчених «Управління економічними процесами на макро- і мікрорівні: проблеми та перспективи вирішення» (м. Львів, 2014 р.).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 21 наукова праця, з яких 8 статей у наукових фахових виданнях, 2 статті в інших наукових виданнях, 1 стаття у колективній монографії, 10 публікацій у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій здобувача складає 7,17 д. а. (особисто автору належить 6,39 д. а.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків і викладена на 243 сторінках. Основний зміст роботи становить 198 сторінок, що містять 53 таблиці та 50

рисунків, список використаних джерел охоплює 224 найменування та викладений на 26 сторінках; 15 додатків подано на 18 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, визначено наукову новизну, відображено зв'язок дисертаційної роботи з науковими темами та наведено інформацію про апробацію результатів дисертаційного дослідження.

У першому розділі **«Теоретико-методичні засади податкової політики в сфері використання природно-ресурсного потенціалу»** визначено особливості формування та реалізації податкової політики в сфері використання ПРП; досліджено основні напрямки податкової політики в сфері використання ПРП в розвинених країнах з метою імплементації зарубіжного досвіду; проаналізовано методичні підходи до оцінювання податкової політики в сфері використання ПРП.

Критичний аналіз формування податкової політики в сфері використання ПРП довів, що існують протиріччя у розумінні певних понять, які становлять засади дослідження. Це зумовило необхідність розвинення понятійного апарату дослідження, а саме: уточнення понять «податкова політика в сфері використання природно-ресурсного потенціалу», «природно-ресурсні платежі», «фіскальна ефективність податкової політики»; введення дефініції «принцип екологічної ефективності».

Виявлено, що податкова політика в сфері використання ПРП має особливості, пов'язані зі специфічними рисами природних ресурсів та умов. Стратегічною метою податкової політики в сфері використання ПРП є забезпечення еколого-економічної безпеки країни.

Узагальнення наукових підходів до визначення сутності природно-ресурсних платежів дозволило уточнити цю дефініцію та розглядати природно-ресурсні платежі як форму реалізації економічних відносин між власником природних ресурсів та природокористувачем: такі платежі мають обов'язковий характер та стягуються за право використання (користування, володіння, оренди) природних ресурсів та за негативний вплив на навколишнє природне середовище. Додатковими функціями природно-ресурсних платежів є ресурсозберігаюча, компенсаційна, превентивна та відтворювальна функції.

Дослідження загальноприйнятої системи принципів формування податкової політики довело необхідність введення принципу екологічної ефективності та об'єднання принципів екологічної ефективності та економічної ефективності при формуванні податкової політики у єдиний принцип еколого-економічної ефективності. Такий підхід надає можливість побудови системи регулювання діяльності в реальних секторах економіки з метою проведення екоподаткової реформи.

Узагальнення досвіду проведення екоподаткової реформи розвиненими країнами характеризує її широкомасштабність, що проявляється у перенесенні податкового тягаря з податків на працю та капітал на податки, пов'язані з використанням ПРП; у стимулюванні використання ресурсозберігаючих технологій,

що підвищує інвестиційну привабливість економіки країн; у фінансуванні за рахунок коштів, отриманих від природно-ресурсних платежів, заходів підвищення освіти населення. Успіх реалізації екоподаткової реформи залежить від ефективності податкової політики.

Проведений аналіз методичних підходів до оцінювання ефективності податкової політики в сфері використання ПРП дозволив виділити функціональний підхід та підхід, заснований на використанні природно-продуктової вертикалі. У роботі у межах функціонального підходу запропоновано оцінювати фіскальну ефективність податкової політики за системою показників, основними з яких є питома вага певного податку у доходах Зведеного бюджету та ВВП; коефіцієнт покриття надходженнями від податку бюджетних витрат; коефіцієнт реалізації фіскальної спроможності податку.

У межах підходу, заснованого на використанні природно-продуктової вертикалі, запропоновано здійснювати оцінювання ефективності податкової політики за екологічною складовою за допомогою показників, основними з яких є загальний показник ефективності використання надходжень від природно-ресурсних платежів; показник ефективності використання податкових надходжень від сплати податків в сфері охорони навколишнього природного середовища; показник екологічної безпеки; середня ставка екологічного податку за забруднення атмосферного повітря.

Доведено, що для більш об'єктивного оцінювання ефективності податкової політики в сфері використання ПРП необхідно здійснювати його за вищезазначеними двома підходами, які доповнюють один одний. Такий комплексний підхід може бути підставою до вдосконалення податкової системи та проведення екоподаткової реформи.

У другому розділі **«Ефективність реалізації податкової політики в сфері використання природно-ресурсного потенціалу України»** здійснено оцінювання фіскальної ефективності податкової політики в сфері використання ПРП України; оцінено ефективність податкової політики за екологічною складовою; проаналізовано фінансування еколого-економічного розвитку країни за рахунок надходжень від природно-ресурсних платежів.

Проведений аналіз фіскальної ефективності податкової політики в сфері використання ПРП в Україні за 2004–2013 рр. свідчить про незначну фіскальну ефективність природно-ресурсних платежів (табл. 1), що призводить до недостатності створеного фінансового забезпечення відтворення ПРП. Найбільш фіскально ефективними були плата за землю, екологічний податок (збір за забруднення навколишнього природного середовища) та рентна плата за нафту, природний газ та газовий конденсат, що видобуваються в Україні.

Виявлені тенденції щодо фіскальної ефективності податкової політики та аналіз чинників, які їх обумовлюють, викликають необхідність наукового обґрунтування напрямів підвищення фіскальної ефективності податкової політики.

Проведене оцінювання ефективності податкової політики за екологічною складовою за низкою показників у 2004–2013 рр. засвідчило, що природно-ресурсні платежі, як інструмент стимулювання збереження природних ресурсів та умов, є неефективними (рис. 1).

Показники фіскальної ефективності податкової політики в сфері використання ПРП в Україні, 2004–2013 рр. (вибіркові дані)

№	Назва показника	Роки				
		2004	2008	2011	2012	2013
1.	Питома вага природно-ресурсних платежів у ВВП, %	1,26	1,84	2,41	2,22	2,25
2.	Темп зростання надходжень від природно-ресурсних платежів	0,97	1,43	1,43	0,99	2,33
3.	Питома вага природно-ресурсних платежів у структурі доходів Зведеного бюджету, %	4,74	5,86	7,88	7,02	7,4
4.	Коефіцієнт покриття надходженнями від природно-ресурсних платежів витрат на охорону навколишнього природного середовища	3,94	6,32	10,4	5,91	5,86
5.	Коефіцієнт еластичності природно-ресурсних платежів	0,4641	1,3509	2,1075	-0,0381	1,4403
6.	Коефіцієнт реалізації фіскальної спроможності екологічних платежів	0,94	0,98	0,88	0,95	0,88

Джерело: розраховано автором

Доведено, що резервів до збільшення фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища достатньо, але характер використання податків та зборів на ці заходи не сприяє покращенню екологічної ситуації в Україні.

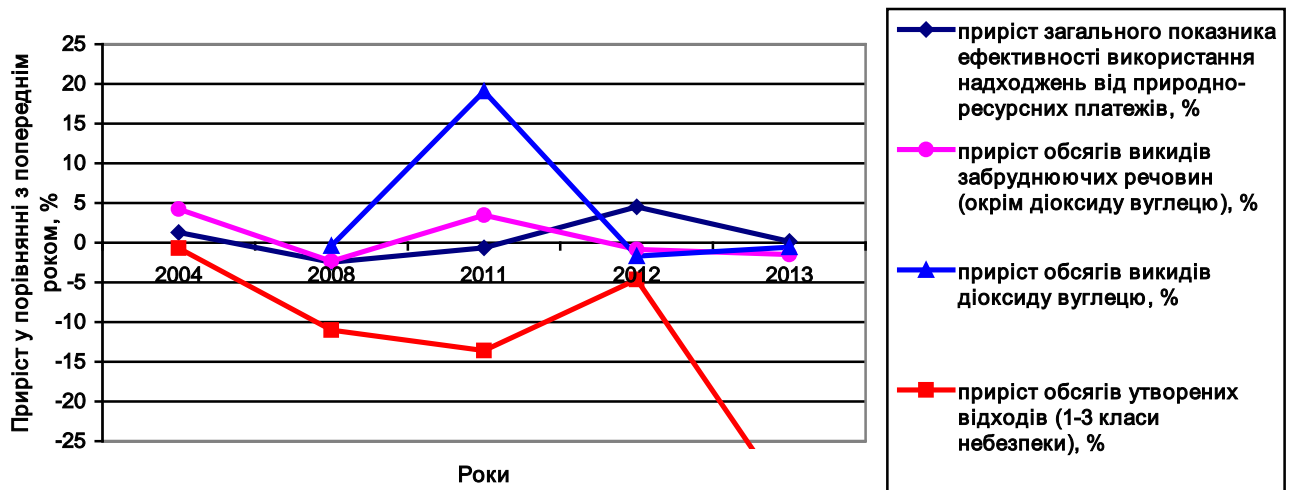

Рис. 1 Динаміка приросту загального показника ефективності використання надходжень від природно-ресурсних платежів, обсягів здійснених викидів забруднюючих речовин та утворених відходів у 2004-2013 рр. (у % до попереднього року)

Джерело: побудовано автором

У роботі запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання рівня екологічної безпеки країни, який передбачає необхідність коригування ВВП,

створеного у певних галузях економіки, з урахуванням екологічної складової. Такий підхід дозволяє враховувати тільки ті галузі, які найбільше впливають на екологічну безпеку країни, та отримувати більш об'єктивну оцінку рівня екологічної безпеки. Коригування ВВП пропонується здійснювати за допомогою коефіцієнту Ke :

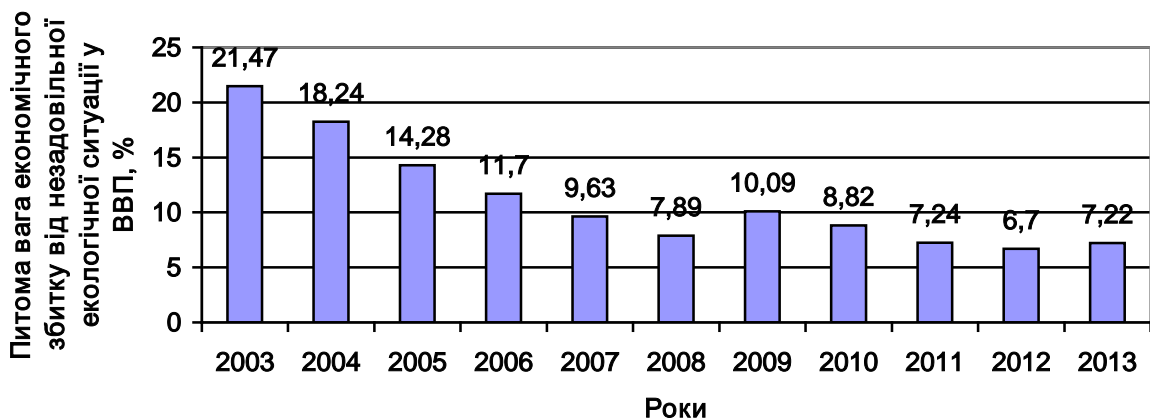
$$Ke = \text{ВВП}_{\text{прп}} / \text{ВВП}, \quad (1)$$

де $\text{ВВП}_{\text{прп}}$ – валовий внутрішній продукт, що створюється у галузях, які впливають на стан ПРП (сільське господарство, добувна промисловість, переробна промисловість, виробництво та розподілення електроенергії, газу та води, будівництво, ремонт автомобілів, діяльність транспорту та зв'язку);

$$\text{ЕБк} = \text{В}_0 / (\text{ВВП} * Ke), \quad (2)$$

де В_0 – витрати на охорону навколишнього природного середовища;
 ЕБк – показник екологічної безпеки.

Для оцінювання впливу екологічного фактору на економічний стан країни був розрахований економічний збиток, який враховує наслідки незадовільної екологічної ситуації (рис. 2). Розрахунки засвідчили, що протягом 2003-2013 рр. економічний збиток країни від погіршення екологічної ситуації складав від 6,7 до 21,47 % ВВП. Така динаміка свідчить про позитивні зрушення в еколого-економічній безпеці країни.

Ри

с. 2 Динаміка питомої ваги економічного збитку від незадовільної екологічної ситуації у ВВП України, 2003–2013 рр., %

Джерело: побудовано автором

Проте, природно-ресурсні платежі, зокрема плата за землю, не враховують якісних змін в об'єктах оподаткування (зокрема в землекористуванні). З кожним роком в Україні кількість вирощуваних енергетичних сільськогосподарських культур, що шкодять ґрунту, збільшується. Обсяги сільськогосподарських земель під цими культурами за період з 2005 по 2013 рр. збільшилися майже у 2 рази. Продовження такої тенденції призведе до зіпсування якості ґрунту на багато десятиріч.

Проведений аналіз фінансування еколого-економічного розвитку країни за рахунок находжень від природно-ресурсних платежів свідчить про недостатній

розмір такого фінансування, зокрема з державного бюджету. На брак коштів, у тому числі, впливають недоліки в методичних підходах до розрахунків природно-ресурсних платежів, зокрема, екологічного податку (неврахування рентного підходу, необґрунтовані ставки податку на викиди діоксиду вуглецю тощо) та плати за землю (відсутність її взаємозв'язку з характером вирощуваних сільськогосподарських культур, наявністю добрив, необґрунтована нормативна грошова оцінка землі тощо).

У третьому розділі **«Удосконалення податкової політики в сфері використання природно-ресурсного потенціалу України»** запропоновано основні напрямки удосконалення податкової політики в сфері використання ПРП України; обґрунтовано необхідність застосування рентного підходу до формування природно-ресурсних платежів як основи ефективної податкової політики в сфері використання ПРП; розроблено науково-методичний підхід до прогнозування рівня ефективності податкової політики в сфері використання ПРП.

У роботі сформульовані основні цілі та завдання податкової політики в сфері використання ПРП. Запропоновано напрямки вдосконалення податкової політики з урахуванням стадій природно-продуктової вертикалі:

- перенесення податкового тягаря з податків на працю та капітал на податки, пов'язані з використанням ПРП. Зниження податків на капітал та надання пільг при застосуванні новітніх технологій буде сприяти зацікавленню суб'єктів господарювання застосовувати ресурсозберігаючі та екологічно безпечні технології;

- наукове обґрунтування розміру ставок природно-ресурсних платежів та удосконалення методики їх розрахунку;

- зміна порядку розподілу між бюджетами надходжень від природно-ресурсних платежів, а саме: закріплення за місцевими бюджетами від 70 % до 100 % таких надходжень, що обумовлено необхідністю підвищення рівня екологічної безпеки країни та зарубіжним досвідом формування місцевих бюджетів. Це сприятиме розширенню повноважень місцевих органів влади в природоохоронній діяльності та підвищенню ефективності використання таких надходжень;

- запровадження утилізаційного збору в межах екологічного податку для неекологічних товарів, а також пільг для підприємств, що здійснюють збір відпрацьованих неекологічних товарів. Це буде сприяти зростанню фінансового забезпечення відтворення ПРП та розвитку екологічно спрямованих видів діяльності.

Утилізаційний збір пропонується встановити в розмірі 7 % від вартості товару. Він повинен стати ефективним фіскальним та регулюючим інструментом, що сприятиме формуванню достатньої фінансової бази, необхідної для фінансування процесу утилізації або повторної переробки. Для зменшення витрат, пов'язаних з впровадженням цього збору, запропоновано його автоматичне застосування.

Запропоновано надання підприємствам та організаціям пільг з екологічного податку задля стимулювання здійснення збору відпрацьованих неекологічних товарів. Це призведе до збору відходів з метою подальшої їх переробки; перерозподілу коштів, отриманих від надходжень екологічного податку, у бік підприємств та організацій, діяльність яких сприяє охороні навколишнього природного середовища.

Запропоновано наукові положення щодо використання рентного підходу як основи розрахунку природно-ресурсних платежів, що дозволяють враховувати специфіку використання природних ресурсів та характер забруднення навколишнього природного середовища. Це надасть можливість ефективно використовувати природні ресурси, а також становить засади обґрунтованого визначення платежів за використання природно-ресурсного потенціалу.

Задля зниження негативного тиску на навколишнє природне середовище запропоновано ввести в розрахунок земельного податку коефіцієнт K_e , який враховує дві складові: вид сільськогосподарської культури (енергетичні культури – 3, всі інші – 1); наявність добрив (органічні добрива – 1,2, азотні добрива – 2, фосфорні та калійні – 1,5). Земельний податок пропонується розраховувати за формулою, наведеною у табл. 2. Застосування коефіцієнту K_e надасть можливість враховувати вплив сільськогосподарської діяльності на ПРП, збільшити надходження плати за землю до доходної частини бюджету України.

Запропоновано методичні підходи до розрахунку екологічного податку, які передбачають застосування підвищуючих коефіцієнтів, що встановлюються залежно від джерела забруднення і місця здійснення викидів забруднюючих речовин K_d та розміщення відходів у навколишньому природному середовищі K_v (табл. 2). Для впровадження у розрахунок екологічного податку коефіцієнту K_d використано іноземний досвід. Проведені розрахунки за допомогою імітаційного моделювання (програмне забезпечення IThink) довели, що запровадження цих коефіцієнтів враховує особливості використання ПРП та сприяє збільшенню надходжень екологічного податку до бюджету України.

Таблиця 2

Розрахунок земельного та екологічного податків

Формула	Роз'яснення
$P = P_{zd} * G_0 * C_n * K_i * K_e / 100$	<p>P – обчислювана сума земельного податку, грн.; P_{zd} – площа земельної ділянки, га; G_0 – нормативна грошова оцінка 1 га земельної ділянки, грн.; C_n – ставка податку, %; K_i – коефіцієнт індексації нормативної грошової оцінки; K_e – коефіцієнт, який враховує вид сільськогосподарських культур та наявність добрив.</p>
$P_{rv} = \sum_{i=1}^n (H_{ni} * M_{li} * K_v * K_o)$	<p>P_{rv} – сума екологічного податку, що справляється за розміщення відходів; H_{ni} – ставки податку в поточному році за тону і-того виду відходів, грн.; M_{li} – обсяг відходів і-того виду, т.; K_o – коригуючий коефіцієнт (3), що застосовується у разі розміщення відходів на звалищах, які не забезпечують повного уникнення забруднення атмосферного повітря або водних об'єктів; K_v – коефіцієнт, що застосовується залежно від місця розміщення відходів у навколишньому природному середовищі (від 1 до 5).</p>

Джерело: запропоновано автором

У роботі запропоновано науково-методичний підхід до прогнозування рівня ефективності податкової політики в сфері використання ПРП за екологічною складовою, який передбачає:

1) встановлення критеріїв оцінювання ефективності податкової політики в сфері використання ПРП за екологічною складовою;

2) запровадження системи оціночних показників, яка містить наступні показники: $E_{\phi 1i}$ – фіскальний ефект податкової політики в сфері використання ПРП; $E_{2.1i}$ – обсяг викидів забруднюючих речовин та обсяг утворених відходів; $E_{2.2i}$ – рівень екологічної безпеки країни з урахуванням лише ВВП, що створюється у галузях, які впливають на стан ПРП; E_{3i} – обсяг витрат на охорону навколишнього природного середовища. Оцінка здійснюється за приростом вказаних показників;

3) отримання числових значень критеріїв ефективності податкової політики шляхом проведення комплексного оцінювання за запропонованою системою показників;

4) визначення умов досягнення ефективності податкової політики за екологічною складовою. Так, наприклад, податкова політика є ефективною за екологічною складовою у разі виконання однієї з цих умов:

$$1) \quad \begin{cases} E_{\phi 1i} > 0 \\ E_{2.1i} < 0 \\ E_{2.2i} > 0 \\ E_{3i} > 0 \end{cases} \quad 2) \quad \begin{cases} E_{\phi 1i} > 0 \\ E_{2.1i} < 0 \\ E_{2.2i} > 0 \\ E_{3i} < 0 \end{cases} \quad 3) \quad \begin{cases} E_{\phi 1i} < 0 \\ E_{2.1i} < 0 \\ E_{2.2i} > 0 \\ E_{3i} > 0 \end{cases}$$

Виконання першої умови свідчить, що податкова політика в сфері використання ПРП є ефективною за екологічною складовою. У разі виконання другої умови буде спостерігатися тенденція до зменшення витрат на охорону навколишнього природного середовища, що впливатиме на зменшення ефективності податкової політики за екологічною складовою у майбутньому. Виконання третьої умови свідчить про зменшення фіскальної ефективності податкової політики в сфері використання ПРП та з часом негативно вплине на рівень ефективності податкової політики за екологічною складовою. Проведений аналіз умов досягнення ефективності податкової політики за екологічною складовою показав, що податкова політика в сфері використання ПРП України протягом 2004–2008 рр. та 2010–2011 рр. була фіскально спрямованою та неефективною; у 2012–2013 рр. податкова політика в сфері використання ПРП України була ефективною.

5) прогнозування рівня ефективності податкової політики в сфері використання ПРП за екологічною складовою за заданих умов. Для моделювання рівня ефективності податкової політики в сфері використання ПРП було застосовано статистичні та логічні функції програмного забезпечення Excel. Прогнозні результати проведеного дослідження свідчать, що за умови продовження дій держави на досягнення еколого-економічної безпеки, податкова політика в сфері використання ПРП вже у 2015 та 2016 роках буде ефективною за екологічною складовою.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні було узагальнено теоретико-методичні положення та розроблено практичні рекомендації з вдосконалення податкової політики в сфері використання ПРП України. Основні висновки проведеного дисертаційного дослідження полягають у наступному:

1. Визначено особливості формування та реалізації податкової політики в сфері використання ПРП, що надало можливість сформулювати її стратегічну мету та визначити додаткові функції природно-ресурсних платежів. Було розвинено понятійний апарат дослідження, зокрема, уточнено поняття «податкова політика в сфері використання ПРП», «природно-ресурсні платежі», «фіскальна ефективність податкової політики». Запропоновано доповнити чинні принципи формування податкової політики принципом екологічної ефективності.

2. Аналіз досвіду проведення екоподаткової реформи у розвинених країнах характеризує її широкомасштабність, що проявляється у перенесенні податкового тягаря з податків на працю та капітал на податки, пов'язані з використанням ПРП; стимулюванні використання ресурсозберігаючих технологій, що підвищує інвестиційну привабливість економіки країн; фінансуванні за рахунок коштів, отриманих від природно-ресурсних платежів, заходів підвищення освіти населення. Відмінність проведення екоподаткової реформи полягає в інструментах, що застосовуються.

3. Проведений аналіз методичних підходів до оцінювання ефективності податкової політики в сфері використання ПРП дозволив виділити функціональний підхід та підхід, заснований на використанні природно-продуктової вертикалі. Для отримання більш об'єктивної оцінки ефективності податкової політики в сфері використання ПРП пропонується здійснювати оцінювання за запропонованими показниками в межах двох підходів.

4. Проведене оцінювання фіскальної ефективності податкової політики в сфері використання ПРП в Україні за 2004-2013 рр. свідчить про незначну фіскальну ефективність природно-ресурсних платежів. Найбільш фіскально ефективними були плата за землю, екологічний податок та рентна плата за нафту, природний газ та газовий конденсат, що видобуваються в Україні. Але в цілому фінансове забезпечення відтворення ПРП є недостатнім.

5. Здійснене оцінювання ефективності природно-ресурсних платежів за екологічною складовою з використанням низки показників за 2004-2013 рр. засвідчило, що природно-ресурсні платежі, як інструмент стимулювання збереження природних ресурсів та умов, є неефективними. Доведено, що резервів до збільшення фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища в Україні достатньо, але характер використання податків та зборів на ці заходи не сприяє покращенню екологічної ситуації в країні.

6. Проведений аналіз фінансування еколого-економічного розвитку країни за рахунок находжень від природно-ресурсних платежів свідчить про недостатній розмір такого фінансування. На брак коштів, у тому числі, впливають недоліки в методичних підходах до розрахунків природно-ресурсних платежів, які нівелюють їх стимулюючу функцію.

7. Сформульовано основні цілі та завдання податкової політики в сфері використання ПРП. Запропоновано напрямки вдосконалення податкової політики з урахуванням стадій природно-продуктової вертикалі: перенесення податкового тягаря з податків на працю та капітал на податки, пов'язані з використанням ПРП; наукове обґрунтування розміру ставок природно-ресурсних платежів та удосконалення методики розрахунку природно-ресурсних платежів; зміна порядку розподілу між бюджетами надходжень від природно-ресурсних платежів; запровадження утилізаційного збору в межах екологічного податку для неекологічних товарів, а також пільг для підприємств, які здійснюють збір відпрацьованих неекологічних товарів.

8. Запропоновано наукові положення щодо використання рентного підходу як основи розрахунку природно-ресурсних платежів, що дозволяють враховувати специфіку використання природних ресурсів та характер забруднення навколишнього природного середовища. Впровадження цих положень сприятиме підвищенню ефективності використання природних ресурсів суб'єктами господарювання.

9. Запропоновано науково-методичний підхід до прогнозування рівня ефективності податкової політики в сфері використання ПРП за екологічною складовою, який передбачає встановлення критеріїв оцінювання ефективності податкової політики в сфері використання ПРП за екологічною складовою; запровадження системи оціночних показників; отримання числових значень критеріїв ефективності податкової політики шляхом проведення комплексного оцінювання за запропонованою системою показників; визначення умов досягнення ефективності податкової політики за екологічною складовою; прогнозування рівня ефективності податкової політики в сфері використання ПРП за екологічною складовою за заданих умов.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У монографіях:

1. Бюджетна система України: проблемні питання / За заг. ред. В. Г. Баранової: [Монографія]. – Одеса: Видавництво «Атлант», 2013. (14,64 д. а.) *Особистий внесок здобувача: удосконалення методики розрахунку природно-ресурсних платежів з метою підвищення рівня їх фіскальної ефективності (0,64 д. а.)*

Статті у наукових фахових виданнях:

2. Мартинюк І. В. Державне регулювання природокористування як елемент ефективного розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції / І. В. Мартинюк // Вісник соціально-економічних досліджень: збірник наукових праць. – 2011. – № 3 (43). – С. 361–366. (0,57 д. а.)

3. Мартинюк І. В. Податкове регулювання сфери природокористування в умовах ринкової економіки / І. В. Мартинюк // Науковий вісник ОДЕУ. – 2011. – № 7(132) – С. 149–156. (0,38 д. а.)

4. Мартинюк І. В. Основні важелі еко-податкової реформи та стимули її застосування / І. В. Мартинюк // Економічні інновації: збірник наукових праць. – 2012. – № 48. – С. 177–184. (0,52 д. а.)

5. Мартинюк І. В. Критерії формування податкової політики, спрямованої на еколого-економічний розвиток країни / І. В. Мартинюк // Економічний простір: збірник наукових праць. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2013. – № 70. – С. 284–293. (0,52 д. а.)

6. Мартинюк І. В. Екологічна ефективність податкової політики в сфері використання та охорони природно-ресурсного потенціалу / І. В. Мартинюк // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту: Економічні науки. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2013. – №4 (52). – С. 273–278. (0,45 д. а.)

7. Мартинюк І. В. Екологічний податок за розміщення відходів як інструмент забезпечення еколого-економічного розвитку країни / І. В. Мартинюк // Економіка та держава: міжнародний науково-практичний журнал. – 2014. – № 1. – С. 72–75. (0,47 д. а.)

8. Мартинюк І. В. Оцінка економічного стану України з урахуванням екологічного фактору / І. В. Мартинюк, О. Ю. Дубовик // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції: науково-практичний журнал. – Сімферополь: Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського, 2014. – № 1(26). – С. 112–117. (0,5 д. а.) *Особистий внесок здобувача: вдосконалення науково-методичного підходу до оцінювання рівня екологічної безпеки країни, що передбачає необхідність коригування ВВП, створеного у певних галузях економіки, з урахуванням екологічної складової (0,25 д. а.)*

9. Мартинюк І. В. Утилізаційний збір для неекологічних товарів / І. В. Мартинюк, О. Ю. Дубовик // АгроСвіт: ТОВ „ДКС Центр”, 2014. – № 8. – С. 37–42. (0,55 д. а.) *Особистий внесок здобувача: рекомендації щодо впровадження утилізаційного збору для неекологічних товарів (0,28 д. а.)*

Публікації в інших виданнях:

10. Martyniuk I. The environmental tax policy for sustainable eco-economic development of Ukraine / I. Martyniuk // „Compliance und Nachhaltigkeit in der GUS”, Hochschule Mittweida . – University of applied Sciences. – 2012. – P. 39–47. (0,42 д. а.)

11. Мартинюк І. В. Налог на выбросы диоксида углерода как инструмент обеспечения устойчивого экологического развития / И. В. Мартинюк, О. Е. Дубовик // Новый университет. Научный журнал. Серия „Экономика и право”. – Россия, Йошкар-Ола. – 2014. – № 1(35). – С. 21–27. (0,52 д. а.) *Особистий внесок здобувача: рекомендації щодо впровадження екоподаткової реформи в Україні та збільшення ставок екологічного податку на викиди діоксиду вуглецю (0,26 д. а.)*

Опубліковані праці апробаційного характеру:

12. Мартинюк І. В. Податкова політика та система оподаткування України в умовах глобалізації / І. В. Мартинюк // Актуальні проблеми фінансової системи України: матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф., 23 квітня 2010 р. – Черкаси: ЧДТУ, 2010. – С. 72–74. (0,25 д. а.)

13. Мартинюк І. В. Ресурсні платежі як фінансовий інструмент регулювання природоохоронної діяльності в умовах поглиблення інтеграційних процесів / І. В. Мартинюк // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 травня 2011 р. – Луцьк: Волинський національний університет ім. Лесі Українки, 2011. – С. 288–290. (0,16 д. а.)

14. Мартинюк І. В. Податкова політика на етапах природно-продуктової вертикалі / І. В. Мартинюк // Сучасна економічна теорія та пошук ефективних механізмів господарювання: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., 16-17 березня 2012 р. – Сімферополь: ПП „Підприємство Фенікс”, 2012. – С. 225–227. (0,14 д. а.)

15. Мартинюк І. В. Вплив податкової політики на фінансове забезпечення природоохоронної діяльності / І. В. Мартинюк // Формування та реалізація пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку регіонів в умовах реформування системи державних фінансів: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 29-30 березня 2012 р. – Дніпропетровськ: Дніпропетровська державна фінансова академія, 2012. – С. 150–152. (0,19 д. а.)

16. Мартинюк І. В. Підвищення стимулюючої та регулюючої функцій податків як пріоритетний напрямок розвитку податкової політики / І. В. Мартинюк // Освіта та економіка: у пошуках діалогу: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 5-7 квітня 2012 р.: у 2 т. – Одеса: ВМВ, 2012. – С. 25–27. (0,19 д. а.)

17. Мартинюк І. В. Екологічна складова конкурентоспроможності держави / І. В. Мартинюк // Стан та перспективи розвитку сучасних економічних систем регіону: теорія та практика: матеріали Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., 1 березня 2013 р. – Маріуполь: АМІ ОНМА, 2013. – С. 24–26. (0,13 д. а.)

18. Мартинюк І. В. Основні світові тенденції вирішення проблем в сфері використання та охорони природно-ресурсного потенціалу / І. В. Мартинюк // Адміністративно-правове регулювання суспільних відносин в умовах адаптації позитивного досвіду Європейського Союзу: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., квітень 2013 р. – Донецьк: ДонУЕП, 2013. – С. 119–122. (0,21 д. а.)

19. Мартинюк І. В. Рентний підхід як основа ефективної та обґрунтованої податкової політики в сфері використання лісових ресурсів та води / І. В. Мартинюк // Розвиток економіки у XXI столітті: теоретичні та практичні аспекти досліджень: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конфер., 5 жовтня 2013 р. – Тернопіль, 2013. – С. 91–93. (0,13 д. а.)

20. Мартинюк І. В. Екологічний податок за розміщення відходів з урахуванням рентного підходу / І. В. Мартинюк // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 13-14 березня 2014 р. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – С. 89–91. (0,11 д. а.)

21. Мартинюк І. В. Екологічна безпека як стратегічна мета податкової політики в сфері використання та охорони природно-ресурсного потенціалу України / І. В. Мартинюк // Управління економічними процесами на макро- і мікрорівні: проблеми та перспективи вирішення: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 11-12 квітня 2014 р. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – С. 314–316. (0,12 д. а.)

АНОТАЦІЯ

Мартинюк І. В. Податкова політика в сфері використання природно-ресурсного потенціалу України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Одеський національний економічний університет, Одеса, 2015.

Дисертаційна робота присвячена обґрунтуванню та розробленню теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій до удосконалення податкової політики в сфері використання природно-ресурсного потенціалу України. Проаналізовано сутність наступних дефініцій: «податкова політика в сфері використання природно-ресурсного потенціалу», «природно-ресурсні платежі», «фіскальна ефективність податкової політики», «екологічна ефективність».

Досліджено методичні підходи до оцінювання ефективності податкової політики в сфері використання природно-ресурсного потенціалу.

Здійснено оцінювання фіскальної ефективності податкової політики в сфері використання природно-ресурсного потенціалу України та ефективності податкової політики в сфері використання природно-ресурсного потенціалу за екологічною складовою. Виявлено основні тенденції фінансування еколого-економічного розвитку країни за рахунок надходжень від природно-ресурсних платежів.

Розроблено напрямки удосконалення податкової політики в сфері використання природно-ресурсного потенціалу України. Запропоновано наукові положення щодо використання рентного підходу як основи розрахунку природно-ресурсних платежів, що дозволяють враховувати специфіку використання природних ресурсів та характер забруднення навколишнього природного середовища. Запропоновано науково-методичний підхід до прогнозування рівня ефективності податкової політики в сфері використання природно-ресурсного потенціалу за екологічною складовою.

Ключові слова: податкова політика, природно-ресурсний потенціал, природно-ресурсні платежі, фіскальна ефективність, екологічна ефективність, природно-продуктова вертикаль, екоподаткова реформа, рентний підхід.

АННОТАЦИЯ

Мартынюк И. В. Налоговая политика в сфере использования природно-ресурсного потенциала Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Одесский национальный экономический университет, Одесса, 2015.

В диссертации обоснованы и разработаны теоретико-методические положения и практические рекомендации по совершенствованию налоговой политики в сфере использования природно-ресурсного потенциала Украины. Проанализирована сущность следующих дефиниций: «налоговая политика в сфере использования природно-ресурсного потенциала», «природно-ресурсные платежи», «фискальная эффективность налоговой политики». В работе предложено дополнить существующие принципы формирования налоговой политики принципом экологической эффективности, который предполагает, что налоговая система

должна обеспечивать поступления природно-ресурсных платежей в достаточном размере для финансирования мероприятий по охране и воспроизводству природно-ресурсного потенциала и повышать уровень экологической безопасности.

Осуществлен анализ проведения эко-налоговой реформы развитыми странами. Выявлено, что эко-налоговую реформу характеризует широкомасштабность, которая проявляется в переносе налогового бремени с налогов на труд и капитал на налоги, связанные с использованием природно-ресурсного потенциала; стимулировании использования ресурсосберегающих технологий, которые повышают инвестиционную привлекательность экономики стран; финансировании за счет средств, полученных от природно-ресурсных платежей, мероприятий по повышению образования населения.

В работе предложены методические подходы к оценке эффективности налоговой политики в сфере использования природно-ресурсного потенциала, а именно: функциональный подход и подход, основанный на использовании природно-продуктовой вертикали.

Осуществлена оценка фискальной эффективности налоговой политики в сфере использования природно-ресурсного потенциала и эффективности налоговой политики в сфере использования природно-ресурсного потенциала по экологической составляющей Украины. Выявлены основные тенденции финансирования эколого-экономического развития страны за счет поступлений от природно-ресурсных платежей.

Сформулированы основные цели и задачи налоговой политики в сфере использования природно-ресурсного потенциала. Предложены направления совершенствования налоговой политики с учетом стадий природно-продуктовой вертикали: перенос налогового бремени с налогов на труд и капитал на налоги, связанные с использованием природно-ресурсного потенциала; научное обоснование размера ставок природно-ресурсных платежей и совершенствование методики расчета природно-ресурсных платежей; изменение порядка распределения между бюджетами поступлений от природно-ресурсных платежей; введение утилизационного сбора в пределах экологического налога для неэкологических товаров, а также льгот для предприятий, осуществляющих сбор отработанных неэкологических товаров.

В работе предложены научные положения по использованию рентного подхода как основы формирования природно-ресурсных платежей, которые позволяют учитывать специфику использования природных ресурсов и характер загрязнения окружающей природной среды. Это позволит эффективно использовать природные ресурсы, а также составляет основы обоснованного определения платежей за использование природно-ресурсного потенциала.

Предложен научно-методический подход к прогнозированию эффективности налоговой политики в сфере использования природно-ресурсного потенциала по экологической составляющей.

Ключевые слова: налоговая политика, природно-ресурсный потенциал, природно-ресурсные платежи, фискальная эффективность, экологическая эффективность, природно-продуктовая вертикаль, эко-налоговая реформа, рентный подход.

SUMMARY

Martyniuk I. V. Tax policy in sphere of use natural resource potential of Ukraine. – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.08 – Money, Finance and Credit. – Odessa National Economics University, Odessa, 2015.

The dissertation is devoted to the development and substantiation of theoretical and methodological positions and the development of practical recommendations for improving tax policy in sphere of use natural resource potential of Ukraine. The essence of these definitions is analyzed, such as: «tax policy in sphere of use natural resource potential», «natural resource payments», «fiscal effectiveness of tax policy», «eco-efficiency» is analyzed.

The methodological approaches to evaluating the efficiency of tax policy in the area of natural resource potential is investigated.

Evaluation of the efficiency of fiscal tax policy in the sphere of use natural resource potential of Ukraine and the efficiency of tax policy in the sphere of use natural resource potential of the environmental component are implemented. Financial support for environmental and economic development is analyzed.

Directions of improvement tax policy in the sphere of use natural resource potential of Ukraine are developed. The scientific and methodological provisions for the use of rental approach as the basis for calculating natural resource payments to take account of the specific use of natural resources and nature of environmental pollution are offered. The scientific and methodical approach to predicting the efficiency tax policy in the sphere of use natural resource potential of the environmental component is proposed.

Keywords: tax policy, natural resource potential, natural resource payments, fiscal efficiency, eco-efficiency, the natural grocery chain, eco-tax reform, rental approach.

Підписано до друку __.__.2015. Зам. _____
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.
ОНЕУ, м. Одеса 82, вул. Преображенська, 8.